
ANNALIS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XVIII, 2

SECTIO K

2011

Recenzje. Sprawozdania

Reviews. Reports

Jakub Olchowski, rec. [Jerzy Świeca, Ireneusz Kraś, Małgorzata Soja (red.), *Biegunowość i dynamika sceny globalnej w pierwszej dekadzie XXI wieku*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2011, ss. 172]

Publikacja, przygotowana pod redakcją pracowników Zakładu Współczesnych Stosunków Międzynarodowych i Studiów Europejskich Instytutu Nauk Politycznych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, ukazała się pod wiele obiecującym tytułem. Płynna rzeczywistość, jak ją określa Zygmunt Bauman, i nielinearne i w pewnym jedynie stopniu przewidywalne przemiany środowiska międzynarodowego skłaniają bowiem wielu badaczy do analizowania tych przemian, redefiniowania siatki pojęciowej czy poszukiwania prawidłowości procesualnych w „turbulentnej” rzeczywistości. Jeśli jednak ktoś sięgnie po omawianą tu pozycję, lektura może mu przynieść dość mieszane uczucia.

Pod względem merytorycznym teksty prezentują się dobrze, choć nierówno. Nawet w przedmowie znaleźć można pewne niedociągnięcia, jak „People’s Bank of China” (terminologia anglojęzyczna jest tu chyba zbędna) czy, cokolwiek enigmatycznie i mało wiarygodnie brzmiąca, „Wspólnota Transnarodowa”. Niemniej jednak, uznanie należy się zarówno recenzentowi i redakcji naukowej, bo brak większych uchybień merytorycznych, jak i redakcji językowej, bo brak w zasadzie tego typu błędów czy „niedoróbek”. Jakość opublikowanych w zbiorze tekstów jest, jak wspomniano, zróżnicowana. Obok opracowań jedynie poprawnych czy też czysto deskryptywnych znajdują się także bardzo dobre, o charakterze analitycznym. Poważniejszym wszakże niż jakość tekstów mankamentem pracy jest nieadekwatność jej zawartości do tytułu. Jedynie część artykułów odnosi się bowiem do, sygnalizowanych w tytule, „biegunowości i dynamiki sceny globalnej”. Znaczna część tekstów sytuje się niejako „obok” tej tematyki. Odzwierciedla to nawet struktura omawianego tomu. Obejmuje trzy części. Pierwsza zatytułowana jest: *Scena globalna. W kierunku multipolarności*, i w istocie w większości zawiera rozważania dotyczące ewolucji współczesnego porządku międzynarodowego. Nieco gorzej prezentuje się pod tym względem druga część: *Wymiary europejskiej multipolarności globalnej* – zresztą wydaje się, że rozsądniej i zgodniej z realiami byłoby zatytułować tę część *Europejski wymiar multipolarności globalnej*. Z kolei

trzecia część, czyli *Polska na scenie europejskiej*, sprawia niestety wrażenie „doklejonej” do reszty.

Część pierwsza składa się z czterech artykułów. Autorka pierwszego z nich, Małgorzata Handzlik, przedstawia w swoim tekście proces wzrostu znaczenia Brazylii – państwa odgrywającego coraz istotniejszą rolę nie tylko regionie Ameryki Południowej. Ten krótki (za krótki?) tekst zwięźle i syntetycznie ukazuje zarówno uwarunkowania, jakie spowodowały, w ciągu ostatnich dwóch dekad, że Brazylia awansowała do grona najszybciej rozwijających się, a co za tym idzie, zyskujących na znaczeniu, państw, jak i kształt oraz uwarunkowania polityki zagranicznej, którą prowadzi Brazylia. Tekst jest klarowny i uporządkowany, pozostawia jednak wrażenie „niedokończonego” – warto byłoby go rozbudować. Należałoby też wyeliminować pewne nieścisłości: w przyjętej w Polsce terminologii NAFTA to nie Północnoamerykańskie Porozumienie o Handlu, ale Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu (s. 13). Z kolei prezydent Wenezueli promuje naturalnie nie „projekt boliwariański”, lecz „boliwariański” (s. 14) – choć ta drobna, acz znacząca, pomyłka nie jest raczej zawiniona przez Autorkę. Dziwi natomiast tytuł artykułu: *Wzrost znaczenia regionalnych mocarstw na przykładzie Brazylii. Zagadnienia wstępne*. Nasuwa się niestety przypuszczenie, że tytuł został „dopasowany” do tytułu całego tomu (tekst nie traktuje bowiem *expressis verbis* o dynamice wielobiegunowego ładu międzynarodowego, lecz wyłącznie o Brazylii) oraz do swojej objętości – stąd skromne „zagadnienia wstępne”.

Drugi artykuł pierwszej części, autorstwa Małgorzaty Kwiatkowskiej, poświęcony jest problemom związanym z siłą i władzą we współczesnym, szybko ewoluującym i zmieniającym się środowisku międzynarodowym. Jest to prawdopodobnie najlepszy tekst w całym zbiorze – rzetelna analiza politologiczna, logicznie skonstruowana i odwołująca się do takich „klasyków” politologii, socjologii i teorii stosunków międzynarodowych, jak: Nye, Haass, Keohane, Rosenau, Castells, Held, Khanna. Autorka słusznie wskazuje na szereg zjawisk i problemów kształtujących zarówno rozkład sił w świecie, jak i czynniki owej siły i wpływu – czy też ich niedookreśloność. Mamy tu więc i ewolucję suwerenności, i podmiotową bifurkację środowiska międzynarodowego, i złożoność procesów adaptacyjnych. Tytuł artykułu – *Global governance – przywództwo w świecie niepolarnym?* – wpisuje się w koncepcję całego tomu.

Podobnie jest w przypadku kolejnego artykułu, zatytułowanego *Terroryzm w świecie apolarnym. 'Długa wojna', piąta fala czy koniec paradygmatu?* Jego Autor, Bartosz Bolechów, od lat konsekwentnie podejmuje problem terroryzmu, również i tym razem przedstawia kompetentną analizę tego zjawiska, prezentując scenariusze, dotyczące możliwej ewolucji terroryzmu i przesłanek oraz uwarunkowań tejże ewolucji. W tym celu przywołuje koncepcję fal terroryzmu i formułuje tezę, że obecna, czwarta fala (odwołująca się do fundamentalizmu religijnego) zdoła się oprzeć zmianom społeczno-politycznym i przetrwa bądź, w innym scenariuszu, przekształci się w piątą falę (opartą na trybalnej tożsamości), ewentualnie także zjawisko terroryzmu utraci swoją „linearność” i „rozpuści się” w postpolitycznym świecie. Tekst bardzo interesujący, niemniej warto zauważyć, że skłonność Autora do częstego używania obcych i obco brzmiących sformułowań oraz słów prowadzi czasem do cokolwiek dziwnych efektów. Przykładem może być twierdzenie, że terroryzm stanowi „epifenomen międzynarodowego porządku” (s. 35). Tymczasem epifenomen to zjawisko występujące jednocześnie z innym zjawiskiem, ale niewywierające na nie wpływu. Czy terroryzm nie wywiera wpływu (mniejsza o jego skalę) na ład międzynarodowy i *vice versa*? Także słowo „amplifikator” (s. 38) nie wydaje się w niczym bardziej poprawne niż „wzmocnienie”.

Wreszcie, wątpliwości budzi określanie organizacji terrorystycznych mianem organizacji *non profit* (s. 44-45) – to określenie zakorzeniło się już mocno, zarówno w literaturze, jak i w praktyce, jako odnoszące się do tzw. *genuine NGOs*, „prawdziwych organizacji pozarządowych”. Al Kaida stanowczo się do takich nie zalicza.

Ostatni artykuł pierwszej części, *Geopolityczne przesłanki ewolucji systemu światowego w kierunku multipolarności*, autorstwa Pawła Dziecińskiego, jest w istocie opracowaniem raczej historycznym niż politologicznym. Uwidacznia to zresztą dobór literatury – znajdujemy tu przede wszystkim dzieła historyczne. Ta synteza historyczna zawiera wiele trafnych uwag i spostrzeżeń, odnoszących się do tego, jakie czynniki i w jakich okresach decydowały o tym, które państwa i dlaczego zyskiwały/traciły status mocarstwa lub supermocarstwa. Autor słusznie zauważa korelację takich czynników, jak ludność i terytorium, przywołując przy tym szereg innych wskaźników, mniej lub bardziej wymiernych, mocarstwowości. W tych rozważaniach znajdziemy też, obok geopolityki, także odniesienia do historii wojskowości. Zasadniczo należy się zgodzić z Autorem, jeśli chodzi o prawidłowości historycznych przemian, jakie opisuje. Tu wątpliwości jest niewiele. Można wprawdzie dodać, że Rosja także była, jak wspomniane przez Autora Austro-Węgry, i jest do dzisiaj, państwem wielonarodowym – choć naturalnie inaczej skonstruowanym i zarządzanym. Można także zakwestionować tezę, że Rzeczpospolita na początku XVII wieku miała „świątą armię” (s. 61). Pojawiają się jednak w tekście także konstatacje co najmniej dyskusyjne. Już w pierwszym zdaniu Autor stwierdza: „Obecnie żyjemy w świecie jednobiegunowym, a rolę tego bieguna pełnią oczywiście Stany Zjednoczone” (s. 49). Pojawia się też stwierdzenie, że państwo to jest w stanie „wymuszać” realizację własnych interesów „w każdym zakątku świata”. Z kolei w zakończeniu Autor stawia m.in. tezę, że kolejnym supermocarstwem stanie się Unia Europejska (s. 60). Wnioski te wydają się mocno przesadzone – ani nie żyjemy w świecie jednobiegunowym, ani Stany Zjednoczone nie są już w stanie „wymusić” zbyt wiele, ani nic nie wskazuje na to, by, pojmwane w kategoriach tradycyjnej geopolityki, supermocarstwa miały jeszcze rację bytu, tym bardziej nie ma takiego potencjału zróżnicowana pod każdym względem Unia Europejska.

Część drugą otwiera artykuł pt. *Wspólnota transatlantycka w zmieniającym się globalnym środowisku bezpieczeństwa. Asymetria dialogu UE-NATO u schyłku dekady*. Małgorzata Soja w tym dobrze udokumentowanym tekście przedstawia dzieje relacji transatlantyckich na przełomie XX i XXI wieku. Słusznie zaznacza, że zaobserwować można tzw. „pęknięcie” transatlantyckie i wskazuje na jego przyczyny, tj. relatywną słabość (militarną) Europy oraz jej niespójność polityczną, a także przeniesienie punktu ciężkości polityki Stanów Zjednoczonych na obszar Azji. Analizuje też obecną rolę NATO, „rozmytą” nieco w wyniku ewolucji środowiska międzynarodowego, ale także np. kolizji z polityką obronną UE. Autorka niewątpliwie słusznie identyfikuje problemu sojuszu. Wydaje się jednak, że wizja upadku NATO (s. 78 i nast.) jest zbyt pesymistyczna. Ponadto, tekst powstał przed ogłoszeniem jesienią 2010 roku nowej koncepcji strategicznej NATO – za co wszakże nie można obarczać Autorki. Warto jednak zaznaczyć, że USA i UE nie „przypominają” głównych partnerów handlowych (s. 72), a są takimi partnerami, że wiceprezydentem USA w administracji Baracka Obamy jest Joe Biden, a nie Joe Bidden, oraz że więcej niż czterej europejscy członkowie NATO wydają na obronność ok. 2% PKB (s. 68) – bo dotyczy to również np. Polski, Czech, Norwegii czy Portugalii.

W kolejnym tekście Justyna Misiągiewicz (*Perspektywy przystąpienia Turcji do Unii Europejskiej*) przedstawia kompleksową, choć syntetyczną, historię relacji Turcji z UE oraz

starania Turcji, na różnych płaszczyznach, o zbliżenie z UE. Mamy tu zatem relacje ekonomiczne, polityczne, energetyczne, kwestie związane z dostosowaniem prawa, np. w zakresie praw człowieka, problem relacji z Grecją, Cyprzem i ludnością kurdyjską czy wreszcie implikacje wynikające z członkostwa w NATO. Zaznaczono także wyraźnie problem odmienności kulturowo-cywilizacyjnych, słusznie podkreślając jego kluczowe znaczenie. Trudno się nie zgodzić z tezą Autorki (s. 87), że ewentualna akcesja Turcji to dla UE obecnie, pod względem geopolitycznym i nie tylko, największe wyzwanie. Pojawia się jednak wątpliwość, podobnie jak w przypadku kilku poprzednich tekstów, czy takie ujęcie tematu rzeczywiście ma związek z tytułem całego tomu. Wydaje się też, że warto sięgać także do innych niż *CIA The World Factbook* źródeł danych statystycznych (s. 93).

Ireneusz Kraś w artykule pt. *Kryteria optymalnych obszarów walutowych a poszerzenie strefy euro* przedstawia historię powstawania i kształt obecny Unii Gospodarczej i Walutowej, ze szczególnym uwzględnieniem problemów funkcjonowania strefy euro. Definiuje też pojęcie optymalnego obszaru walutowego, przywołując liczne ujęcia teoretyczne, analizuje rynki pracy UE pod względem mobilności siły roboczej, elastyczności płac, poziomu inflacji itp. Tekst wzbogacają tabele i wykresy. Niemniej kwestia wielobiegunowości współczesnego świata pojawia się jedynie w zakończeniu, kiedy Autor stwierdza, że UGiW to „kolejne wyraźne centrum gospodarcze na globalnym rynku” (s. 124), a ponieważ takich centrów zapewne powstanie więcej (np. BRIC, ASEAN), to wielobiegunowość pojawia się także w wymiarze ekonomicznym.

Kolejny, anglojęzyczny artykuł, zatytułowany *The climate-energy package – two recommendations on the EU answer to the emerging environmental threats*, ma aż pięciu Autorów: Rafała Riedla, Jacka Sobańskiego, Sandrę Wadowską, Husseina Hussama i Anję Jakob. Zespół Autorów zauważa, że źródła odnawialne są ważne z geopolitycznego punktu widzenia (s. 127), niemniej nie przytacza następnie żadnych argumentów na uzasadnienie tej tezy. Znajdujemy natomiast stwierdzenie, że UE promuje wartości etyczne oraz stabilność, bezpieczeństwo i dobrobyt, starając się je również „eksportować” (choć nie zawsze konsekwentnie). Winna jednak promować nie tylko prawa człowieka i demokrację, ale także ekologię – jako priorytet strategiczny (s. 130). Dalej Autorzy poświęcają sporo miejsca dwóm rekomendacjom, wynikającym z *European Values Network*, tj. konieczności tworzenia tzw. *Low Carbon Zones* (s. 133-136) i tzw. *Eco-Labels* (s. 130-133). Tekst zamyka konkluzja, że UE, podobnie jak USA i Japonia, winna tworzyć instrumenty, dzięki którym gospodarka proekologiczna nie straci na konkurencyjności. Reasumując, artykuł jest co najmniej nieprzekonujący, zwłaszcza że jest dość ogólnikowy, a ponadto zupełnie nie bierze pod uwagę kontrowersji, jakie budzi tytułowy pakiet klimatyczno-energetyczny UE (zresztą w ogóle niewiele o nim mowy). Trudno się też doszukać w tekście odniesień do biegunowości czy dynamiki globalnych zmian. Można też mieć pewne wątpliwości, czy znajdujemy w części drugiej zbioru, zapowiadany w przedmowie, „materiał empiryczny” (s. 8).

Ostatnią część omawianego tomu rozpoczyna Aleksandra Wentkowska, artykułem pt. *Interes i dobro w praktyce Rzecznika Praw Obywatelskich*. Autorka rysuje pozycję ustrojową RPO i jego kompetencje, także w ujęciu komparatystycznym. Szczególną uwagę poświęca w tym kontekście kategoriom „dobro” i „interes” – w kontekście systemu prawnego RP oraz praktyki działalności RPO. Ostatecznie Autorka konkluduje, że „RPO nie wypracował ani teoretycznego, ani praktycznego ujęcia dobra wspólnego” (s. 149). Artykuł, choć rzetelny i kompetentnie napisany, robi jednak wrażenie „wyjętego” z całkiem innej książki, na całym innym temacie.

Podobnie jest w przypadku następnego tekstu. W artykule *Między Wschodem a Zachodem. Bezpieczeństwo energetyczne Polski w XX i XXI wieku* Joanna Bochaczek-Trąbska rzeczywiście ukazuje sytuację Polski, która z jednej strony liczyć się musi z pozycją i polityką energetyczną Rosji, a z drugiej strony z partykularnymi interesami państw zachodnich. Artykuł przedstawia charakterystykę polskiego sektora energetycznego, tło międzynarodowe, wreszcie działania Polski, zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. We wnioskach zawiera też rekomendacje. Tekst merytorycznie poprawny, jednakże trudno powiedzieć, by ukazywał „dynamikę sceny globalnej”, nawet z polskiej jedynie perspektywy.

Tom zamyka artykuł Iwony Sterczewskiej pt. *Wybrane elementy zarządzania kryzysowego*. Autorka definiuje pojęcie zarządzania kryzysowego, struktury działań i podmioty (dotyczy to Polski). Wszystkie te rozważania dotyczą jednak wyłącznie działań i regulacji prawnych, związanych ze stanem klęski żywiołowej. Co tym bardziej dziwi, że zamieszczony w tekście diagram (s. 165) wyraźnie ukazuje, że klęski żywiołowe to nie jedyny stan nadzwyczajny, wymagający zarządzania kryzysowego. Wytlumaczyć to można faktem, że Autorka skupia się na „wybranych” elementach zarządzania kryzysowego. Niemniej jednak, brakuje w opracowaniu pogłębionych wniosków.

Reasumując, stwierdzić można, bez większych wahań, że omawianej pozycji brakuje spójności – wewnątrz znajdziemy różnorodne rozważania, zazwyczaj ciekawe i kompetentne, ale rozważania te są zbyt często „rozrzucone” tematycznie. Z pewnością niektóre z zamieszczonych tu tekstów winny się znaleźć w zupełnie innej książce.

Joanna Sanecka-Tyczyńska, rec. [Ewelina Podgajna, *Stronnictwo Chłopskie (1926-1931). Studium z dziejów myśli politycznej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, ss. 276.]

Myśl polityczna stanowi ważną kategorię badawczą, która cieszy się zainteresowaniem zarówno historyków, jak i politologów. Recenzowana monografia dotyczy myśli politycznej Stronnictwa Chłopskiego (SCh) i jest cennym uzupełnieniem dotychczasowego dorobku piśmienniczego odnoszącego się do polskiego ruchu ludowego. Niewątpliwie myśl polityczna Stronnictwa Chłopskiego zasługiwała na rzetelne opracowanie, wszak SCh było jedną z czołowych partii ludowych w dwudziestoleciu międzywojennym. O ile nie miało szansy na praktyczne kreowanie polskiej polityki, o tyle opracowało spójną wizję państwa i społeczeństwa. SCh powstało 12 stycznia 1926 roku z połączenia odłamu PSL „Wyzwolenie” Jana Dąbskiego, Jedności Ludowej oraz Związku Chłopskiego. Początkowo partia poparła przewrót majowy Józefa Piłsudskiego, wkrótce jednak przeszła do opozycji. W krótkim czasie zdobyła popularność i stała się trzecią co do wielkości partią ruchu ludowego. W 1929 roku SCh weszło w skład Centrolewu, co doprowadziło do współpracy politycznej z PSL „Wyzwolenie” i PSL „Piast”. Ze zjednoczenia tych trzech stronnictw w marcu 1931 roku powstało Stronnictwo Ludowe.

Struktura monografii *Stronnictwo Chłopskie (1926-1931). Studium z dziejów myśli politycznej* została opracowana w sposób problemowy – najbardziej właściwy dla badań nad myślą polityczną. Wprowadzeniem do publikacji jest *Wstęp*, w którym Autorka uzasadniła wybór tematu badań naukowych, podając motywy poznawcze, utylitarne i osobiste. Jednym

z najważniejszych motywów były zainteresowania badawcze Autorki, koncentrujące się wokół myśli politycznej oraz dziejów i oblicza ruchu ludowego. Niewątpliwie o wyborze tematu zdecydował fakt, że myśl polityczna Stronnictwa Chłopskiego nie była do tej pory przedmiotem analizy i zauważalny jest brak opracowań naukowych na ten temat, co sprawia, że pracę można uznać za nowatorską. Ponadto dominowało przekonanie, że wkład Stronnictwa Chłopskiego do dorobku myśli politycznej ruchu ludowego był znaczący, a koncepcja państwa opracowana przez teoretyków partii była spójna i wyrazista – obejmowała zagadnienia ideowe, ustrojowe, społeczne i gospodarcze.

Monografia została podzielona na pięć rozdziałów. W rozdziale pierwszym Autorka przedstawiła ideowe uzasadnienia myśli politycznej SCh, biorąc pod uwagę: naród, państwo, stosunek do chłopów i innych warstw społecznych. Niewątpliwie partia najwięcej uwagi poświęcała chłopom, co zostało wielokrotnie podkreślone przez Autorkę. W rozważaniach nad przeszłością, teraźniejszością i przyszłością – trzema obszarami ideotwórczymi ruchu ludowego – najczęściej odnoszono się do warstwy chłopskiej, a historię i tradycję narodową dzielono na „waszą” – szlachecką i „naszą” – chłopską. Ciekawym ustaleniem badawczym jest teza, że z jednej strony SCh nie negowało ogromnego znaczenia religii i Kościoła katolickiego w historii Polski i życiu chłopów, z drugiej zaś strony politycy SCh przejawiali postawę antyklerykalną i kategorycznie domagali się rozdziału Kościoła od państwa. Ponadto jedną z inspiracji ideowych partii były idee wolnomularskie.

Rozdział drugi odnosi się do poglądów SCh na kwestie ustroju państwa. Autorka z niezwykłą dokładnością zrekonstruowała pożądaną przez SCh wizję władzy ustawodawczej, wykonawczej, sądownictwa oraz samorządu terytorialnego. Trafnie zostało ukazane „nachylenie” SCh w stronę demokratycznego państwa, którego podstawą miał być samorząd terytorialny. Władzę miał dzierżyć „lud pracujący”, czyli chłopci.

Rozdział trzeci dotyczy miejsca i roli jednostki w państwie. Przedstawiony został szeroki katalog wolności i praw, ale też obowiązków obywatelskich. Szczególnie cenny wydaje się fragment odnoszący się do mniejszości narodowych. Warto przypomnieć, że odsetek mniejszości narodowych na początku lat trzydziestych XX wieku szacowany jest na ok. 35% ogółu mieszkańców Rzeczypospolitej. Problemy związane z mniejszościami narodowymi stanowiły poważne wyzwanie dla partii politycznych, co znajdowało odzwierciedlenie w programach politycznych – w tym w programie SCh. Politycy stronnictwa opowiadali się za poszanowaniem praw mniejszości narodowych, szczególnie w obszarze gospodarczym i samorządowym, przy jednoczesnej lojalności i sumiennym wypełnianiu obowiązków względem państwa polskiego.

W rozdziale czwartym zrekonstruowane zostały poglądy polityków Stronnictwa Chłopskiego na gospodarkę. W kolejnych podrozdziałach zostały poddane analizie: formy własności i środków produkcji (prywatna, państwowa, spółdzielcza) oraz rola działów wytwórczych (rolnictwo i przemysł). Autorka słusznie zwróciła uwagę, że SCh opowiadało się za różnymi formami własności, a pogląd ten wynikał z przekonania, że dla zachowania równowagi w państwie pluralizm gospodarczy musi iść w parze z pluralizmem politycznym. Najważniejszym ogniwem gospodarki narodowej miało pozostawać rolnictwo.

Ostatni – piąty rozdział dotyczy bezpieczeństwa państwa i jest wyczerpującą analizą zagadnień w obszarze stosunków z sąsiadami, sojuszy, bezpieczeństwa zbiorowego oraz armii i obronności. Autorka słusznie uwypukliła istotę projektu Stanów Zjednoczonych Europy. Był on wizją zjednoczonej Europy ojczyzn, która miała stanowić przeciwagę dla

Stanów Zjednoczonych Ameryki. Zjednoczona Europa miała opierać się na solidnych filarach współdziałania państw na rzecz rozbrojenia, bezpieczeństwa i współpracy gospodarczej. Jednocześnie Autorka trafnie ukazała słabości owego projektu politycznego wynikające z licznych braków i niejasności doktrynalnych oraz nieprzystawalności do ówczesnej sytuacji politycznej w Europie.

W prezentowanej monografii z powodzeniem udało się zaprezentować tło polityczne ówczesnej Polski. Niewątpliwym walorem monografii jest uchwycenie wpływu wielu czynników zewnętrznych na myśl polityczną SCh, m.in. autorytarnego modelu państwa realizowanego przez piłsudczyków od 1926 r., kryzysu gospodarczego oraz rozwoju w Europie systemów antydemokratycznych i totalitarnych. Wszystko to sprawia, że myśl polityczna ukazana jest w sposób dynamiczny, co może pomóc Czytelnikowi poszerzyć wiedzę z zakresu szeroko pojętych dziejów II Rzeczypospolitej.

Praca opiera się na pokaźnej i właściwie dobranej bazie źródłowej oraz literaturze naukowej. Autorka sięgnęła do dokumentów i materiałów programowych partii, uchwał i rezolucji zjazdów i kongresów partyjnych, tekstów publicystycznych, sprawozdań stenograficznych z posiedzeń Sejmu, materiałów statystycznych dotyczących wyborów parlamentarnych w 1928 i 1930 r. oraz prasy – szczególnie „Gazety Chłopskiej”, będącej organem prasowym SCh.

Opracowanie zawiera indeks nazwisk, co podnosi jego wartość naukową, a także ułatwia korzystanie z publikacji. Niewątpliwym walorem poznawczym jest umieszczenie w przypisach krótkich notek biograficznych przywódców i twórców myśli politycznej SCh. Autorka swobodnie posługuje się terminologią politologiczną i formułuje własne wnioski. Książka napisana została klarownym, przystępnym językiem i może być wykorzystana przez szerokie kręgi Czytelników zainteresowanych prezentowaną problematyką, także spoza grona naukowego.

Międzynarodowa współpraca naukowa w ramach FIEALC

Międzynarodowa Federacja Studiów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (La Federación Internacional de Estudios sobre América Latina y el Caribe - FIEALC) została utworzona w Meksyku w 1978 roku. W listopadzie w Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM) odbyło się Pierwsze Sympozjum poświęcone koordynacji i promowaniu studiów latynoamerykańskich. Wzięli w nim udział przedstawiciele instytucji naukowych z krajów Ameryki Łacińskiej, Europy oraz Stanów Zjednoczonych. W rezultacie powstały dwie organizacje: Latynoamerykańskie Stowarzyszenie Studiów Ameryki Łacińskiej i Karaibów (Sociedad Latinoamericana de Estudios sobre América Latina y el Caribe - SOLAR) oraz Federación Internacional de Estudios sobre América Latina y el Caribe - FIEALC). Celem FIEALC jest rozwój interdyscyplinarnych badań na temat Ameryki Łacińskiej w ramach współpracy międzynarodowej prowadzonej obecnie przez blisko 140 instytucje naukowo-badawcze z całego świata, będące członkami Federacji.

Tradycja organizacji kongresów FIEALC sięga 1983 roku. Odbył się wówczas I Kongres w Wenezueli zorganizowany przez Centrum Studiów Latynoamerykańskich im. Rómulo Gallegosa. Dwa lata później drugi kongres Federacji odbył się w Europie i został zorganizowany

przez Instytut Współpracy Iberoamerykańskiej w Hiszpanii. Kongresy FIEALC organizowane są co dwa lata: III Kongres miał miejsce w Bufalo, w USA w 1987 roku; IV w Paryżu w 1989 roku; V Kongres w 1991 r. odbył się ponownie w Hiszpanii, tym razem w Cáceres.

W roku 1993 VI Kongres FIEALC został zorganizowany przez Centrum Studiów Latinoamerykańskich – CESLA, Uniwersytetu Warszawskiego. CESLA jest, jak dotąd jedyną polską instytucją naukową będącą członkiem FIEALC. W 2011 r. o przyjęcie do Federacji wystąpił Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1993-1995, Dyrektor CESLA prof. dr hab. Andrzej Dembiczy pełnił funkcję prezydenta FIEALC.

W latach 90. do działalności Federacji aktywnie włączyły się ośrodki naukowe z Azji i Bliskiego Wschodu. W rezultacie w 1995 roku VII Kongres FIEALC odbył się w Taipei w Uniwersytecie Tamkang. VIII Kongres został zorganizowany w 1997 roku przez Uniwersytet w Talca w Chile. W 1999 roku siedzibą IX Kongresu Federacji był Uniwersytet w Tel Awiwie. Gospodarzem jubileuszowego X Kongresu FIEALC w 2001 roku był Instytut Ameryki Łacińskiej Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie. XI Kongres odbył się w 2003 roku i gościł w Muzeum Narodowym Etnologii oraz Uniwersytecie Osaki w Japonii. W rezultacie została utworzona Rada Studiów Latinoamerykańskich Azji i Oceanii (Consejo de Estudios Latinoamericanos de Asia y Oceanía - CELAO). Kolejny XII FIEALC miał miejsce w Rzymie w 2005 roku, zaś jego organizatorem był Instytut Włosko-Latynoamerykański afiliowany w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Republiki Włoskiej. XIII Kongres FIEALC w 2007 roku odbył się ponownie w Azji, w Macao, zaś XIV został zorganizowany przez Uniwersytet Narodowy w Atenach, w 2009 roku.

W dniach 11-13 lipca 2011 roku odbył się w Hiszpanii XV Kongres FIEALC. Jego siedzibą był Universidad Politécnica de València (UPV), organizatorem zaś prof. dr. Antonio Colomer Viadel, dyrektor Studiów Konstytucyjnych w UPV. Podczas Kongresu latynoamerykańscy, reprezentujący instytucje naukowe ze wszystkich kontynentów, rozważali w ujęciu wielodyscyplinarnym relacje Ameryki Łacińskiej z innymi regionami świata, koncentrując dyskusje wokół głównego tematu kongresu: Ameryka Łacińska, globalizacja i integracja. Sympozja została zorganizowana w ramach następujących obszarów tematycznych: Stosunki polityczne i rozwój myśli politycznej w Ameryce Łacińskiej; Globalizacja i rozwój gospodarczy Ameryki Łacińskiej i Karaibów; Rozwój nauki i technologii; Stosunki kulturalne Ameryki Łacińskiej ze światem; Język, lingwistyka, literatura, sztuka i kultura – przeszłość i teraźniejszość; Historia, społeczeństwo i środowisko: od przestrzeni amerykańskiej do przestrzeni światowej.

Kongres zainaugurował wykład prof. dr Fernando Ainsa Amiguesa, pisarza i eseisty z Uniwersytetu Sorbona w Paryżu, zatytułowany: *Więcej, niż globalizacja - w stronę drugiej globalizacji Ameryki Łacińskiej*. Zwrócił on m.in. uwagę, że Ameryka Łacińska, która buduje swoją nową pozycję w świecie, potrzebuje wypracowania wspólnej strategii, aby umocnić swoją rolę międzynarodową, dla której podstawę stanowi już bogate zaplecze surowcowe regionu i jego potencjał konsumpcyjny. W tym kontekście ważna dla państw latynoamerykańskich jest efektywna strategia integracji w zakresie polityki gospodarczej, handlowej oraz społecznej, rozwoju nowych technologii i nauki.

W 38 sympoziach zabrało głos blisko 400 prelegentów. Polskie środowisko naukowe reprezentowali dr Janusz Wojcieszak z Instytutu Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego, który wygłosił referat na temat *Razón ensayística* oraz dr Ka-

tarzyna Krzywicka z Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, która przedstawiła referat zatytułowany *Situación jurídica de los pueblos indígenas en Venezuela. Dilemas de representación y participación*. W ostatnim dniu Kongresu odbyła się prezentacja książek autorstwa naukowców, uczestniczących w XV FIEALC, koordynowana przez prof. dra Adalberto Santana z UNAM. Dr Katarzyna Krzywicka zaprezentowała książkę swojego autorstwa *El continente en cambio. Ensayos para un debate sobre América Latina*, wydaną w 2009 r. nakładem Wydawnictwa UMCS. Podczas uroczystego zakończenia Kongresu FIEALC funkcję prezydenta Federacji objął prof. dr Antonio Colomer Viadel z Universidad Politécnica de València w Hiszpanii.

Katarzyna Krzywicka

Międzynarodowa konferencja naukowa *Mniejszości narodowe, etniczne i językowe w Unii Europejskiej*, Lublin, 14-16 września 2011 roku

W dniach 14 – 16 września 2011 r. w Lublinie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Mniejszości narodowe, etniczne i językowe w Unii Europejskiej”. Konferencja była jednym z wydarzeń towarzyszących Polskiej Prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Patronat nad wydarzeniem objęli Marszałek Sejmu RP Grzegorz Schetyna oraz Przewodniczący Parlamentu Europejskiego Jerzy Buzek. W zamierzeniu organizatorów celem konferencji miało być dokonanie diagnozy aktualnej sytuacji mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w krajach Unii Europejskiej, a w rezultacie wypracowanie wszechstronnej analizy sytuacji mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w 27 krajach Unii Europejskiej z uwzględnieniem zróżnicowanych doświadczeń historycznych, odmiennych tradycji prawnych, specyficznych współczesnych uwarunkowań społecznych oraz procesów migracyjnych.

Trzydniowa konferencja zorganizowana została przez Zakład Praw Człowieka Wydziału Politologii i Zakład Historii Najnowszej Instytutu Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Towarzystwo Ukraińskie. Wydarzenie współorganizowała natomiast Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Lubelski Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego oraz Miasto Lublin.

W pierwszym dniu konferencji gościny uczestnikom udzielił gmach Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego. W programie pierwszego dnia obrad obok uroczystego otwarcia konferencji, wystąpienie przedstawicieli organizatorów i zaproszonych gości, przewidziano sesję otwierającą, w trakcie której m. in. zapoznano uczestników z założeniami polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Zasadniczej problematyce konferencji w tej części obrad poświęcone zostały natomiast wystąpienia Tomasza Siemioniaka – b. sekretarza stanu w MSWiA i współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Włodzimierza Karpińskiego – sekretarza stanu w MSWiA i następcy T. Siemioniaka w roli współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. T. Siemioniak, jako współprzewodniczący polsko-niemieckiego okrągłego stołu w latach

2010-2011, przybliżył uczestnikom problematykę rozwiązywania problemów mniejszościowych w stosunkach dwustronnych na przykładzie polsko-niemieckiego okrągłego stołu. Spotkania przedstawicieli mniejszości niemieckiej w Polsce z przedstawicielami Polonii niemieckiej zapoczątkowało współpracę międzyrządową w nowej formule – z udziałem partnerów społecznych. W lutym 2010 r. w Berlinie miało miejsce pierwsze spotkanie poświęcone przeglądowi problemów, w czerwcu 2011 r. zaś w Warszawie podpisano polsko-niemieckie Wspólne Oświadczenie Okrągłego Stołu dotyczące wspierania obywateli niemieckich polskiego pochodzenia i Polaków w Niemczech oraz niemieckiej mniejszości w Polsce. Oświadczenie podpisane zostało przez przedstawicieli czterech stron, tj. rządów polskiego i niemieckiego, przedstawicieli obywateli niemieckich polskiego pochodzenia i Polaków w Niemczech oraz niemieckiej mniejszości w Polsce. W końcowej części swojej wypowiedzi T. Siemioniak podkreślił, iż lubelska konferencja daje wspaniałą możliwość promocji nowej formuły współpracy, która wzbogaca relacje mniejszości z rządem i samorządami.

W dalszej części obrad głos zabrał Włodzimierz Karpiński – sekretarz stanu w MSWiA i współprzewodniczący Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych. Przedstawił uczestnikom zarys problematyki polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego. Zasadnicze znaczenie w tym zakresie miała uchwalona w 2005 r. ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Wprowadziła ona nowe rozwiązania na rzecz wspierania tożsamości mniejszości, np. dotacje na realizację zadań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowanie i rozwój języka regionalnego. W latach 2005-2011 rząd wydał 70 mln zł na realizację zadań określonych w ustawie, corocznie zaś do MSWiA składanych jest kilkaset wniosków o dotacje. Wskazał również na proces instytucjonalizacji polityki państwa wobec mniejszości, w tym na poziomie lokalnym, w 15 województwach bowiem funkcjonują pełnomocnicy wojewody ds. mniejszości.

W odniesieniu do oceny polityki państwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego głos zabrał również Andrzej Jabłoński – współprzewodniczący KWRiMNiE ze strony mniejszościowej. Jak podkreślił na wstępie jego ocena może być w niektórych kwestiach różna od stanowiska rządu, ale według niego ten rozdzwięk traktować należy jako formę dialogu. Według prelegenta obecnie głównym problemem mniejszości w Polsce nie jest walka o równość społeczno-ekonomiczną, ale o równość kulturową. W kontekście przyznawania dotacji – podkreślił, iż dopiero przy konkursach na 2011 r. wprowadzono nową formułę, zakładającą oddelegowywanie niezależnych ekspertów do komisji oceniającej wnioski. Jego zdaniem obecnie w sferze kulturalnej niezbędnym jest wyposażenie grup mniejszościowych w instytucje kultury mniejszości. Zaznaczył również, iż nierozwiązany pozostaje problem programów mniejszości w publicznej telewizji. W końcowej części wypowiedzi stanowczo podkreślił konieczność zdecydowanej reakcji władz na eskalację zachowań ksenofobicznych.

W ramach popołudniowej sesji plenarnej zaproszeni prelegenci starali się odpowiedzieć na pytanie: *Ochrona mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w Unii Europejskiej – nowy model?* Podkreślano tu przede wszystkim konieczność promowania aktywnego obywatelstwa w Europie. W tej części głos zabrali: prof. Grzegorz Janusz (UMCS w Lublinie) – *Prawno-instytucjonalne gwarancje ochrony mniejszości w Unii Europejskiej*, Tove Malloy (Europejskie Centrum ds. Mniejszości, Flensburg, Niemcy) – *Spuścizna dyskursu a przyszłość istnienia mniejszości narodowych w Europie* oraz Panayote Dimitras (Grecka Grupa Helsińska, Ateny, Grecja) – *O skutecznej implementacji praw człowieka i praw mniejszości*

w Europie. Kwestię mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce podjął m. in. w swoim wystąpieniu pt. *Europeizacja czy powrót do Europy? Instytucje międzynarodowe a rozwój ochrony mniejszości narodowych w krajach Europy Środkowej*, prof. Sławomir Łodziński (UW). Wskazał on przede wszystkim na problem powrotu bilateralizacji kwestii mniejszościowej. Podkreślił również, iż obecnie o problematyce mniejszościowej w państwach regionu mówi się już raczej nie jako o elemencie demokratyzacji, ale konsolidacji demokracji.

Zwieńczenie pierwszego dnia obrad stanowiły posiedzenia Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP oraz Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Otwarcia posiedzenia Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP dokonał poseł Marek Ast. W dalszej części posiedzenia głos zabrał Dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA Józef Róžański. Wskazał on na obowiązek, wynikający z art. 31 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, przygotowania nie rzadziej niż raz na dwa lata, raportu dotyczącego sytuacji mniejszości w Rzeczypospolitej Polskiej. Dotychczas opracowano dwa raporty, odpowiednio w 2007 r. i w 2009 r., obecnie zaś trwają prace na trzecim raporcie.

Następnie głos zabrał poseł Miron Sycz, poruszając problem braku etatowych pracowników w towarzystwach mniejszości, jak również postulował skrócenie i uproszczenie procedury rozliczania dotacji. Z kolei Helena Duć-Fajfer odnosząc się do problemu dotacji, wskazała na jednoroczny i grantowy charakter obecnego mechanizmu finansowego, wobec postulowanego finansowania w perspektywie wieloletniej. Podkreśliła również, iż opracowywany raport rządowy, w obecnym kształcie, wąsko i statystycznie prezentuje prace ministerialne dotyczące mniejszości. *Ludomir Molitoris* – prezes Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce, w kontekście problemu finansowania instytucji kultury mniejszości, podkreślił, iż w lipcu 2011 r. stowarzyszenie złożyło propozycję nowelizacji ustawy o mniejszościach, tak aby słowa „mogą być” w odniesieniu do środków przekazywanych z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom, realizującym zadania służące ochronie, zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości – zastąpić słowem „są”. Z kolei przedstawiciel Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego poruszył problem dostępu mniejszości do mediów i wniosł o uwzględnienie w raporcie rządowym analizy misji mediów publicznych na rzecz mniejszości. Podkreślił również, iż w 2011 r. o 15% obcięto czas dla mniejszości kaszubskiej w regionalnym ośrodku telewizji.

W dalszej części obrad komisji sejmowej ks. Isakowicz-Zaleski zwrócił uwagę na sytuację mniejszości greckiej, która nie została uznana na mocy ustawy. Grzegorz Kuprianowicz – prezes Towarzystwa Ukraińskiego, podkreślił problem praktycznej realizacji uprawnień językowych w małych społecznościach, żyjących w rozproszeniu. Odnosił się również do kwestii Narodowego Spisu Powszechnego 2011. Jego zdaniem sposób przeprowadzenia spisu potwierdził obawy przedstawicieli mniejszości, co do wiarygodności i reprezentatywności zebranych danych. Piotr Tyma – prezes Związku Ukraińców w Polsce, w kontekście dostępu mniejszości do mediów, wskazał na główne, ciągle nierozwiązane i powracające problemy w tym zakresie, tj. przesuwanie programów na godziny późnowieczorne, niepowoływanie redakcji, zawieszanie programów, ingerowanie w ich treść, brak środków finansowych. W końcowej części posiedzenia przewodniczący komisji poseł Marek Ast podjął próbę podsumowania prac komisji w kończącej się kadencji.

W dalszej części obrad miało miejsce posiedzenie Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Uzgodniono, że posiedzenie będzie miało formułę autoprezentacji

poszczególnych członków komisji i głównych problemów reprezentowanych przez nich społeczności przed nowym przewodniczącym komisji. I tak Jan Syczewski – przewodniczący Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, wskazał na problem instytucji kultury mniejszości i ich finansowania. Helena Duć-Fajfer – wiceprezeska Zarządu Stowarzyszenie Łemków, podkreśliła problem braku na poziomie szkolnictwa wyższego możliwości kształcenia nauczycieli do nauczania języków mniejszości etnicznych. Mariola Abkowicz – przewodnicząca Zarządu Związku Karaimów Polskich, jako główny problem wskazała niski poziom dofinansowania bieżącej działalności stowarzyszeń mniejszości. Ludomir Molitoris – prezes Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce, również podniósł problem finansowania mniejszościowych instytucji kultury z budżetów lokalnych, jak bowiem podkreślił władze samorządowe finansują tylko polskie instytucje kultury. Druga ważna kwestia według niego to problem wychowania regionalnego. Łukasz Grzędzicki – prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, podkreślił przede wszystkim problemy edukacji i kształcenia nauczycieli oraz dostępu do mediów.

Tadeusz Isakowicz-Zaleski, jako przedstawiciel mniejszości ormiańskiej, podniósł problem braku audycji radiowych i telewizyjnych w języku ormiańskim. Wskazał również na problem istnienia dwóch grup w społeczności ormiańskiej w Polsce – tzw. starej mniejszości, uznanej na mocy ustawy, jednak *de facto* „mniejszości w mniejszości” oraz nieposiadających obywatelstwa polskiego imigrantów przybyłych do Polski po roku 1989. Reprezentant mniejszości czeskiej położył nacisk na większą współpracę z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz zapewnienie stałego finansowania instytucji kultury. Z kolei reprezentant mniejszości niemieckiej zaznaczył problem niszczenia tablic dwujęzycznych na terenie województwa opolskiego. Piotr Tyma, jako reprezentant mniejszości ukraińskiej, podjął problem „filozofii” współpracy w ramach Komisji Wspólnej. Jego zdaniem wiele spraw udało się rozwiązać, wiele jednak wciąż pozostaje nierozwiązanych, jak np. kwestia procedur grantowych, zamiast postulowanego finansowania w perspektywie wieloletniej. Z kolei Grzegorz Kuprianowicz podkreślił problem instytucjonalizacji działalności kulturalnej mniejszości. W ramach posiedzenia komisji głos zabrała również przedstawicielka Głównego Urzędu Statystycznego, informując, iż wstępne wyniki spisu powszechnego będą dostępne w grudniu 2011 r., ale najprawdopodobniej nie obejmą one problematyki narodowościowej. Jej zdaniem monitoring badania reprezentacyjnego daje podstawy, aby stwierdzić, że wyniki spisu będą jak najbardziej miarodajne, jeśli chodzi o skład narodowościowy Polski.

W drugim dniu obrady kontynuowano w gmachu Wydziału Politologii UMCS, w programie konferencji zaś przewidziano w tym dniu kilkanaście sesji problemowych oraz tzw. okrągłe stoły. Wielość wygłoszonych w tym dniu referatów nie pozwala na ich nawet pobieżne omówienie, stąd też przywołać można przynajmniej tytuły sesji problemowych. W ramach tychże omawiano wątki historyczne (*Doświadczenia historyczne mniejszości, Historia instytucji edukacyjnych, kulturalnych i organizacji obywatelskich mniejszości*), kulturoznawcze (*Mniejszości narodowe w badaniach kulturoznawczych*), medioznawcze (*Mniejszości narodowe a współczesne media*), socjologiczne (*Budowanie tożsamości mniejszościowej – doświadczenia indywidualne i zbiorowe, Język jako element tożsamości mniejszości*), jak i językoznawcze (*Ewolucja języków mniejszościowych*). Analizowano również sytuację mniejszości w poszczególnych państwach (*Mniejszości narodowe w Polsce, Mniejszości narodowe w państwach skandynawskich i bałtyckich; Mniejszości narodowe*

w państwach Partnerstwa Wschodniego), jak również poszczególnych mniejszości (*Romowie w społeczeństwach europejskich, Małe mniejszości i społeczności regionalne współczesnej Europy*). Dominowała oczywiście perspektywa politologiczna, i tak dyskutowano o polityce narodowościowej, językowej i kulturalnej wobec mniejszości (*Polityka narodowościowa w państwach UE, Polityka językowa w państwach UE, Polityka kulturowa i językowa wobec mniejszości w państwach UE*), aktywności mniejszości (*Mobilizacja polityczna mniejszości; Mniejszości w społecznościach lokalnych*) oraz systemie ochrony mniejszości (*Międzynarodowe i unijne instrumenty ochrony mniejszości*).

W ramach tzw. okrągłych stołów dyskutowano m. in. nad założeniami i praktyką polityki wobec mniejszości narodowych, etnicznych i językowych w państwach Unii Europejskiej oraz sytuacji mniejszości narodowych w państwach Partnerstwa Wschodniego. W trakcie trzeciego panelu dyskusyjnego zorganizowanego w tej formie możliwość wymiany doświadczeń mieli pełnomocnicy wojewodów ds. mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

W trzecim dniu obrad, toczących się w gmachu Wydziału Humanistycznego UMCS, w programie przewidziano dyskusję panelową pod hasłem *Europejscy Romowie – pomiędzy standardami UE a polityką państw*. Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z publikacją *Beyond Rhetoric: Roma Integration Roadmap for 2020. Priorities for an EU Framework for National Roma Integration Strategies*¹. Paneliści podkreślali przede wszystkim, iż działania na rzecz inkluzji społecznej Romów powinny być powiązane z prawami człowieka i celami antydyskryminacyjnymi. Wskazywano również na rozdzźwięk pomiędzy przyjętymi regulacjami prawnymi, a ich praktyczną realizacją. Dyskutowano nad przyszłością polityki wobec Romów w kontekście kryzysu ekonomicznego oraz brakiem widocznych efektów mimo wielu podejmowanych dotychczas inicjatyw. Wskazywano również na zjawisko europeizacji problematyki romskiej, większość państw bowiem nie chce wziąć odpowiedzialności za problem Romów.

W końcowej części obrad odbyła się sesja plenarna pod hasłem *Europejski wymiar wielokulturowości – prognoza*. Dyskutowano tu m. in. nad zjawiskiem islamofobii i polityzacją różnorodności kulturowej oraz sytuacją języków mniejszościowych. Cor van der Meer z Centrum Badawczego Mercator (*European Research Centre on Multilingualism and Language Learning*) przybliżył uczestnikom działalność centrum i realizowane w nim projekty, m. in. dotyczące nauczania trójjęzycznego. Kwestię sytuacji języków podniósł również Tomasz Wicherkiewicz (UAM) w wystąpieniu *Języki regionalne/pomocnicze w Europie – nowa (?) jakość w polityce językowej*, podkreślając, iż jeszcze do niedawna sytuację języków mniejszościowych i szanse ich przetrwania opisywała maksyma Maxa Weinreicha, który stwierdził „A language is a dialect with an army and navy”.

W posumowaniu trzydniowych obrad przewodniczący komitetu organizacyjnego prof. Grzegorz Janusz poinformował, iż wzięło w nich udział ponad 130 aktywnych uczestników. Podkreślił, iż obecnie mniejszości nie walczą już o swoje prawa, ale chcą być traktowane jak inni obywatele. Postulował również, aby dyskurs o wielokulturowości w kontekście migracji nie przyćmił problematyki praw mniejszości autochtonicznych. W lubelskiej konferencji wzięli udział zarówno naukowcy, jak i praktycy – działacze organizacji mniejszościowych,

¹ *Beyond Rhetoric: Roma Integration Roadmap for 2020. Priorities for an EU Framework for National Roma Integration Strategies*, compiled by Bernard Rorke – International Researcher and Advocacy Direktor for the Open society Roma Initiatives, June 2011.

politycy i urzędnicy zajmujący się problematyką mniejszości narodowych i etnicznych z Polski i zagranicy. Uczestnicy wystosowali wspólne oświadczenie dotyczące niedawnych zdarzeń antysemitycznych i ksenofobicznych, które miały miejsce na Podlasiu.

To już druga konferencja poświęcona problematyce mniejszości narodowych i etnicznych zorganizowana w Lublinie. W 2010 r. odbyła się konferencja z okazji pięciolecia ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zgodnie z zapowiedzią organizatorów spotkania będą kontynuowane w kolejnych latach, co z pewnością przyczyni się do promocji dorobku ośrodka lubelskiego w zakresie problematyki mniejszościowej, jak również wielokulturowych tradycji regionu i samego Lublina. Jak podkreślił bowiem w podsumowaniu konferencji Dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA Józef Różański intencją współinicjatora organizacji pierwszej edycji konferencji Tomasza Siemoniaka – ówczesnego współprzewodniczącego Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych, było stworzenie „polskiego Davos mniejszości narodowych i etnicznych”.

Ewa Pogorzala

Konferencja naukowa *Partie polityczne przełomu XX i XXI wieku. Kondycja, kierunki rozwoju i perspektywy*, Lubostroń 21-22 września 2011 roku

W dniach 21-22 września 2011 roku w zabytkowym zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa pod tytułem „Partie polityczne przełomu XX i XXI wieku. Kondycja, kierunki rozwoju i perspektywy”. Konferencja powstała z inicjatywy dr. hab. Marka Strzeleckiego i dr Marii Winclawskiej, zorganizowana była przez Katedrę Systemu Politycznego RP Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz sekcję Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych „Partie i systemy partyjne”.

Celem konferencji była interdyscyplinarna i wielopłaszczyznowa analiza kondygnacji, perspektyw i kierunków rozwoju partii politycznych XX i XXI wieku. Konferencja cieszyła się z dużym zainteresowaniem środowiska akademickiego, wzięło w niej udział 36 naukowców, z wielu krajowych ośrodków naukowych: Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Naukowej w Krakowie, Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie, Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku Białej, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego i gospodarze z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Program konferencji zakładał przeprowadzenie dwóch sesji plenarnych na początku i na końcu obrad oraz czterech sekcji panelowych, a w każdej sekcji odbywały się jednocześnie dwa panele. Obrady rozpoczął prof. dr hab. Roman Bäcker, dziekan Wydziału Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK.

Sesję I plenarną – „Partie polityczne przełomu XX i XXI wieku” poprowadził Marek Strzelecki. Jako pierwsza głos zabrała Katarzyna Sobolewska-Myślik, która w swoim referacie *Wielopoziomowe systemy partyjne – zarys problematyki*, przedstawiła szkic wielopoziomowych systemów partyjnych. Drugim prelegentem był Tadeusz Godlewski, który podjął rozważania na temat *Organizacyjno-strukturalnej instytucjonalizacji francuskiej Partii Socjalistycznej*. Na zakończenie sesji wystąpił Mikołaj Cześnik, dokonując porównania programów wyborczych w referacie *Ideologiczne odezwy czy manifesty pragmatyzmu? Programy wyborcze polskich partii politycznych w perspektywie porównawczej*.

W drugiej sekcji, miały miejsce jednocześnie dwa różne tematycznie panele. Panelowi pierwszemu, pod hasłem „Struktury partii politycznych I” przewodniczyła Barbara Brodzińska-Mirowska. Po przerwie, jako pierwszy głos zabrał Radomir Miński w referacie *Oligarchiczny charakter partii politycznych w ujęciu Roberta Michelsa*, w którym przedstawił podejście oligarchiczne do partii politycznych. O wpływie globalizacji na programy i struktury partii w swoim wystąpieniu zatytułowanym *Zmiany w programach i strukturach partii politycznych pod wpływem globalizacji* mówiła Beata Kosowska-Gąsoł. Kolejna prelegentka Anna Tarnowska w referacie – *System partyjny II RP – kilka uwag o postawie prawnej i wybranych aspektach funkcjonowania* dokonała analizy systemu partyjnego pod kątem prawnym. Na zakończenie panelu wystąpiła Maria Winclawska, przedstawiając referat *Polskie partie polityczne na rozdrożu. Między modelem partii masowej, a partią wyborczą lub kartelem partii*.

W drugim panelu dyskutowano na temat partii politycznych na scenie lokalnej i ich regionalnych struktur, pod przewodnictwem Marcina Wichmanowskiego. Pierwszym prelegentem tego panelu był Łukasz Kubisz-Muła, który w swoim wystąpieniu *Polskie partie polityczne w wyborach samorządowych – zachowania elektoratów, strategie partii, perspektywy*, przedstawił wyniki badań zachowań elektoratu w 2005 i 2010. W kolejnym wystąpieniu, zatytułowanym *Partyjni czy bezpartyjni? Kandydaci w wyborach do samorządu terytorialnego* Karolina Tybuchowska-Hartlińska mówiła o partyjności kandydatów do samorządu terytorialnego. Z kolei Anna Pacześniak tematem swoich badań uczyniła *Oblicze ideowe polskich partii politycznych w świetle badań kadr średniego szczebla*. Dyskusję poprzedził referat Adama Hołuba – *Koncepcje „czterech filarów” – niemieckie partie radykalne w działaniu*, gdzie prelegent omówił koncepcję filarów w stosunku do współczesnych niemieckich partii radykalnych. Po zakończeniu drugiej sesji miało miejsce spotkanie członków PTNP Sekcji Partii Politycznych i Systemów Partyjnych.

Po przerwie nastąpiła trzecia sesja, z dwoma kolejnymi panelami. W panelu trzecim przewodnictwo objął Maciej Hartliński, a dyskusje toczyły się wokół tematyki partii politycznych w procesie komunikowania. Po przerwie jako pierwsza zabrała głos Barbara Brodzińska-Mirowska, która zaprezentowała referat *Struktury partyjne w procesie komunikowania politycznego*, w którym analizie poddała procesy komunikacji partyjnej Platformy Obywatelskiej na szczeblu centralnym i wojewódzkim (województwa kujawsko-pomorskiego). Na temat kreowania wizerunku partii politycznych w Internecie mówiła kolejna prelegentka Ewelina Kancik, w referacie zatytułowanym *Budowanie wizerunku – strony internetowe polskich partii politycznych*. Angelika Kubala-Cysewska, w wystąpieniu *Negatywne kampanie wyborcze a wizerunek partii politycznych*, ukazała, w jaki sposób prowadzona jest kampania negatywna i jak ona wpływa na wyobrażenie partii. Panel trzeci zakończyła swoim referatem *Słowa, słowa, słowa? Funkcje dokumentów programowych polskich partii politycznych* Ewa

Skrabacz, która podkreśliła znaczenie słów w programach partii politycznych z jednoczesnym zaznaczeniem funkcji dokumentów.

Panelowi czwartemu, w którym dyskutowano o kwestiach „Idei i myśli politycznej” przewodniczyła Beata Kosowska-Gąsoł. W pierwszym wystąpieniu Danuta Karnowska, w swoim referacie poruszyła problem *Idei komunitarystycznych w polskich partiach politycznych na przełomie XX i XXI wieku*. Z kolei Marcin Fijołek zaznaczył wpływ historii w myśli politycznej PiS w referacie *Inspiracje historyczne w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości*. Na koniec głos zabrała Dorota Dzierżek w wystąpieniu zatytułowanym *Między historią a realizmem. Polska wobec Litwy w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości*.

W drugim dniu konferencji miały miejsce trzy pozostałe sesje. Obrady panelu piątego, o strukturach partii politycznych pod przewodnictwem Łukasza Kubisz-Muły rozpoczęła Anna Materska-Sosnowska, która mówiła o demokratycznych regułach wewnątrzpartyjnych w referacie *Demokracja wewnątrzpartyjna w polskich partiach politycznych*. Następnie Maciej Hartliński w wystąpieniu *Przywództwo partyjne w kontekście współczesnych badań nad partiami politycznymi*, zwrócił uwagę na modele przywództwa w partiach politycznych. Pozostając w tym samym nurcie, Krzysztof Urbaniak ukazał w swoim referacie *Partycypacyjny model wyboru liderów partii politycznych na przykładzie Wielkiej Brytanii*, podkreślając formę uczestnictwa liderów w wyborach partyjnych. Ostatnia prelegentka tego panelu – Agnieszka Nitszke dokonała porównania według modelu organizacyjnego partii politycznych Szwajcarii, Austrii i Niemiec w wystąpieniu zatytułowanym *Model organizacyjny partii politycznych w państwach federalnych. Analiza porównawcza na przykładzie państw niemieckojęzycznych (Niemcy, Szwajcaria, Austria)*.

Panelowi szóstemu o europejskich partiach i systemach partyjnych przewodniczyła Anna Pacześniak. Jako pierwszy głos zabrał Piotr Podemski, który dokonał analizy włoskiego systemu partyjnego z zaznaczeniem roli Silvio Berlusconi, w referacie *Od Pierwszej do Drugiej Republiki – mechanizmy transformacji włoskiego systemu partyjnego*. Z kolei Łukasz Jakubiak mówił o francuskim systemie partyjnym, w wystąpieniu zatytułowanym *Zjawiska prezydenjalizacji partii politycznych we francuskim systemie politycznym*. Tematem kolejnego wystąpienia Izabeli Kapsy stali się Liberalni Demokraci w Wielkiej Brytanii, gdzie prelegentka ukazała zmianę statutu politycznego partii w referacie *Ewolucja statusu politycznego Liberalnych demokratów w brytyjskiej Izbie Gmin po wyborach parlamentarnych 2010*. Ostatni głos zabrał Wojciech Kotowcz, którego dociekania toczyły się wokół rosyjskiego systemu politycznego, w referacie *Partia władzy w systemie politycznym Rosji*.

Po przerwie, w panelu siódmym dyskutowano o polskich partiach politycznych, pod przewodnictwem Adama Hołuba. Pierwszy prelegent, Tomasz Pasierbiak wygłosił referat *Spór o sen polityki między Platformą Obywatelską a Prawem i Sprawiedliwością*. Porównania koncepcji polityki zagranicznej PiS i PO z uwzględnieniem znaczenia Europy Wschodniej dokonała Katarzyna Mącznik w wystąpieniu *Rola Europy Wschodniej w koncepcjach polityki zagranicznej Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej – analiza porównawcza*. Pozostając w rozważaniach na temat PiS, Andrzej Hoelhe wygłosił referat *Analiza Prawa i Sprawiedliwości oraz możliwe kierunki rozwoju ugrupowania w najbliższych latach*. Ostatni występujący przed dyskusją Marcin Wichmanowski w referacie *Postawy i zachowania elektoratu ugrupowań agrarnych w Polsce po roku 1989* mówił na temat zachowań wyborców polskich partii agrarnych.

Kolejny panel, piątej sesji poświęcony był w całości dysputom o Prawie i Sprawiedliwości, w którym przewodnictwo obrad sprawowała Danuta Karnowska. Obrady rozpoczęły się od referatu *Wizerunek Prawa i Sprawiedliwości na łamach gazet polskich: rozważania o zaangażowaniu politycznym w prasie polskiej* Kacpra Onoszko, który ukazał jak budowany jest obraz PiS w gazetach krajowych. Następnie Julia Grochocka wygłosiła referat o polityce społecznej PiS. Z kolei Michał Paszkowski i Bartosz Bąk przedstawili poglądy PiS na temat polityki zagranicznej rządu w latach 2007-2011 w referacie *Prawo i Sprawiedliwość wobec polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska (2007-2011)*. Przed dyskusją wystąpił Kamil Kalinka, który mówił o strukturach partyjnych PiS, w referacie *Rola struktur partyjnych w życiu publicznym Polski: przykład Prawa i Sprawiedliwości*.

Obrady zakończyły się sesją plenarną, poprowadzoną przez Marię Winclawską. Jedynym prelegentem tej sesji był Jarosław Macała, który mówił o postpolityce i partiach politycznych w referacie *Partie polityczne w świecie postpolityki*. Podsumowania konferencji dokonał na zakończenie Marek Strzelecki.

Podczas konferencji poruszano wiele kwestii problematycznych związanych z ideami i organizacją współczesnych partii politycznych, metodami i działaniami partii politycznych, wizerunkiem partii politycznych i postawą elektoratu. Każdy panel kończył się dyskusją, w których słuchacze mogli odnieść się do przedstawionych przez prelegenta tez.

Ewelina Kancik
Doktorantka w Zakładzie Filozofii i Socjologii Polityki